

Куликов Дмитро Олександрович
Гараєв Аріф Мусейбович
Гричина Олександр Вікторович
Ткаченко Анатолій Володимирович

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАСТОСУВАННЯ ЛІТАКІВ БОМБАРДУВАЛЬНОЇ АВІАЦІЇ ПІД ЧАС НАНЕСЕННЯ УДАРІВ ПО МОРСЬКИХ ЦІЛЯХ

У статті проводиться аналіз факторів, які здійснюють вплив на застосування тактичної авіації в локальних війнах і збройних конфліктах.

Ключові слова: *авіація, морський десант, авіаційний удар.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відомо, що оборона морського узбережжя – актуальна проблема для кожної держави, що має вихід до моря. Вона завжди була багатоплановою, оскільки вимагала надійного захисту приморських міст, портів, військово-морських і авіаційних баз, інших об'єктів як з боку суші, так і з боку моря. В теперішній час морські десантні операції набувають домінуючі значення. Якщо в роки першої світової війни було висаджено всього 5 морських десантів, то під час другої світової війни – більше 700 морських десантів, з них 72 великих.

В залежності від поставлених цілей і наявності сил і засобів морські десанти можуть вирішувати задачі щодо заволодіння важливими узбережжями противника, островами, військово-морськими базами, а також по наданню підтримки сухопутним військам на приморських напрямках.

Метою статті є аналіз факторів що впливають на підготовку і застосування авіаційних підрозділів бомбардувальної авіації у залежності від покладених на них завдань.

Виклад основного матеріалу. Одною з задач, які покладаються на бомбардувальну авіацію у протидесантній операції є знищення морських десантів противника на переході морем і в районі висадки. При виконанні цієї задачі основними цілями для бомбардувальної авіації будуть військові і вантажні транспорти, десантні кораблі, десантно-висадкові і амфібійні засоби, а в майбутньому – війська і бойова техніка десанту на березі.

Формування сил висадки відбувається в районах зосередження, як правило, поза зоною досяжності бомбардувальників. Із районів зосередження десантні кораблі і кораблі охорони вишиковуються в похідний порядок сил висадки і прямують морем до району висадки.

Для вивантаження особового складу і бойової техніки з транспортів організується зовнішній район стоянки і маневрування транспортів.

Після вивантаження з транспортів десантно-висадочні засоби збираються в районі очікування, де здійснюють пересування по колу в очікуванні сигналу на підхід до військових десантних транспортів для прийому особового складу.

Райони стоянки десантних кораблів розташовані на флангах районів стоянок і маневрування транспортів і призначені для формування груп десантних засобів перед висадкою. Авіаційні підрозділи, що виконують задачі авіаційної підтримки десанту і прикриття району десантування від ударів з повітря, розміщуються від берега на віддаленні 25–50 км і далі.

Бомбардувальна авіація діє по військовим і вантажним транспортам, десантним кораблям, десантно-висадочним і амфібійним засобам із застосуванням авіабомб,

керованих і некерованих ракет. Вибір засобів поразки залежить від розмірів і призначення кораблів.

Враховуючи особливості виконання завдань можна визначити фактори що впливають на підготовку і застосування авіаційних підрозділів бомбардувальної авіації. Для більш якісного дослідження, зручніше буде звести їх у дві основні групи:

- умови обстановки, що склалась в ході підготовки та ведення операції;
- характер отриманого завдання.

При цьому умови обстановки, що склалась в ході підготовки та ведення операції розділяються на наступні складові:

- стан, положення та характер діяльності збройних сил та інших військових формувань противника;
- стан, положення та характер діяльності своїх військ (сил);
- стан метеорологічної обстановки (пора року, час доби).

Розглядаючи стан, положення та характер дій противника можна виділити наступні фактори, які безпосередньо чи опосередковано впливають на підготовку і застосування авіаційних підрозділів бомбардувальної авіації:

- кількість об'єктів нанесення удару, при цьому в першу чергу враховується кількість важливих об'єктів, ураження (придушення) яких суттєво вплине на хід операції;
- ступінь протидії системи ППО противника, а саме його можливості по виявленню літаків та їх ураженню винищувальною авіацією, зенітною артилерією та ЗРК.

Аналізуючи дані фактори слід зазначити, що кількість об'єктів удару та швидкість зміни оперативної обстановки прямо пропорційно впливають на інтенсивність застосування сил та засобів. А наявність великої кількості важливих об'єктів та об'єктів, які характеризуються високою мобільністю збільшують інтенсивність застосування сил та засобів на порядок.

Протиповітряна оборона морського десанту організовується по круговій системі.

Для виявлення наших літаків створюється суцільне радіолокаційне поле на висоті 200 м і вище.

Для безпосереднього збереження кожного десантного загону може виділятися до 9 есмінців і сторожових кораблів, на половині з яких встановлені ЗКР середньої дальності, що прикривають повітряний простір на віддаленні до 30–40 км від десантних загонів. На решті кораблів охорони, а також на транспортних і десантних кораблях основним засобом прикриття є зенітна артилерія, яка на віддаленні 3–5 км від об'єктів десанту і навколо кожного корабля створює суцільну зону до висоти 5000 м. Однак система і засоби ППО морського десанту мають і слабкі сторони. Так, на гранично малих висотах (нижче 200 м) в радіолокаційному полі маються розриви. Дальності виявлення повітряних цілей знижуються. При наявності хвилювання моря до 3–4 балів малі кораблі можуть взагалі пропускати літаки через перешкоди, викликані хвилюванням моря.

Супроводжувальний вогонь зенітної артилерії кораблів неможливий по літакам, які летять на висоті менше 300 м і зі швидкістю більше 850 км/год, а також при кренах корабля більше 10 градусів.

Розгляд стану, положення та характер діяльності своїх військ (сил) дозволяє виділити наступні фактори впливу на підготовку і застосування авіаційних підрозділів бомбардувальної авіації:

- кількість справних літаків;
- тактико-технічні характеристики літаків;
- тактико-технічні характеристики авіаційних засобів ураження;
- кількість та ступінь підготовленості льотного складу, його морально-психологічний стан;
- характеристики аеродромів базування, можливості по використанню інших аеродромів (в якості передових, підскоку та інш.);
- стан бойової готовності;

стан матеріально-технічного забезпечення авіаційних підрозділів.

Аналіз даних факторів вказує на те, що кількість літаків, їх технічний стан та стан матеріально-технічного забезпечення, кількість та ступінь підготовленості льотного складу безпосередньо впливають на інтенсивність виконання, час необхідний на виконання окремого завдання та імовірність його виконання. Здійснення дозаправлення літаків у повітрі, також, дозволяє збільшити просторові можливості по виконанню бойових завдань. Крім того на просторові можливості бригади безпосередньо впливають характеристики наявної аеродромної мережі, за рахунок розосередження літаків.

Тактико-технічні характеристики літаків бомбардувальників складаються з характеристик літаків-носіїв та авіаційних засобів ураження, і в значній мірі впливають на всі складові бойових можливостей сил та засобів.

Екіпажі літаків бомбардувальників для виявлення морських цілей використовують в основному радіолокатор переднього огляду (РПО). На темному фоні від водної поверхні яскраві засвітки від кораблів добре спостерігаються на екрані радіолокатора переднього огляду. Крім того, на можливість виявлення морських цілей з радіолокатора переднього огляду (РПО) не впливають метеорологічні умови і час доби. Тому при нанесенні ударів по кораблям противника вдень в складних метеоумовах (СМУ) і вночі основним прицілом є радіолокатор переднього огляду (РПО).

Вдень в простих метеоумовах (ПМУ) для виявлення морських цілей можуть використовувати лазерно-телевізійну прицільну систему (ЛТПС).

Визначення класу кораблів з використанням ЛТПС утруднене через низьку контрастність корабля на фоні водної поверхні.

У збройних силах провідних країн світу також приділяється увага вивченню та врахуванню чинників, які впливають на ефективність бойового застосування систем озброєння в інтересах повного і якісного виконання поставлених завдань.

Зокрема, у збройних силах країн-членів НАТО ці питання щодо авіаційного забезпечення (авіаційної підтримки) дій наземних (морських) сил, докладно викладені у Союзницькій Спільній Доктрині Безпосередньої Авіаційної Підтримки та Превентивних Дій (Allied Joint Publication (AJP)-3.3.2(A) - Allied Joint Doctrine for Close Air Support and Air Interdiction, далі – спільна Доктрина). Як і багато спільних документів НАТО, ця доктрина враховує лише спільні для всіх учасників поняття, для досягнення взаємосумісності багатонаціональних угруповань.

Отже, згідно спільної Доктрини умовами (факторами), які впливають на застосування авіації є:

Effective Training and Proficiency. Наявність підготовленого персоналу (в першу чергу - льотних екіпажів та авіаційного персоналу з управління (керівництва) польотами), здатного злагоджено, професійно діяти у складній, непередбачувальній, швидкоплинній та змінній обстановці.

Planning and Integration. Ретельне планування як безпосередньо дій авіації, так і інтеграція дій авіації у загальну систему дій військ в інтересах загальної мети, забезпечення взаємобезпеки.

Command, Control, and Communications. Процес застосування авіації має бути керованим. Гнучка, мобільна система управління, контролю та зв'язку повинна забезпечити надійний зв'язок між органами управління, екіпажами літаків, наземними (морськими) компонентами, у районах відповідальності яких діє авіація, як на етапі планування, так і під час виконання завдань, а також контроль результатів дій.

Air Superiority. Повне використання можливостей авіації можливе за наявності переваги у повітрі в умовах відсутності протидії противника. Перевага в повітрі може досягатись від мінімальної на короткий час в обмеженому просторі для виконання певних задач до повної на тривалий (весь) час операції у всьому районі. Вона також досягається спільними діями всіх компонентів військ, у тому числі розвідки, наземних (морських), зокрема, але не виключно, вогневих засобів, в інтересах авіації.

Target Marking and Acquisition. Цілі для авіації можуть бути як нерухомі (стаціонарні об'єкти, кораблі в пунктах базування, стоянки), малорухомі (кораблі в районах очікування), рухомі (бойова техніка, транспортні засоби, кораблі на переході) так і добре або погано помітні. Це вимагає докладної, своєчасної розвідки, дорозвідки (особливо рухливих) об'єктів удару та створення кращих умов для їх виявлення екіпажами літаків. Зокрема, за наявності такої можливості, цілі можуть бути дорозвідані, інформація про них передана екіпажам або пунктам управління екіпажами та позначені наземними (надводними) військами.

Streamlined and Flexible Procedures. Як вже було сказано вище, сучасні бойові дії характеризуються швидкоплинністю та швидкозмінністю. Цей фактор вимагає відповідної адаптації і системи авіаційної підтримки. Щоб відповідати викликам, які спричиняє цей фактор, система авіаційної підтримки має бути інформативною, чутливою, гнучкою, оперативною, система управління має бути швидкою, наближена до критичних цілей.

Appropriate Ordnance. Рівень, наявність, стан озброєння та військової техніки завжди був, є і буде одним з основних факторів, який впливає не тільки на характер ведення бойових дій, а і на більші сфери діяльності людини. У питаннях авіаційної підтримки це зводиться до розгляду наявності, стану, ефективності, можливостей доставки та точного і безпечного застосування в конкретних умовах по визначених цілях відповідних боеприпасів.

Favourable Weather. Незважаючи на досить високий рівень розвитку сучасної авіації, метеорологічні умови продовжують впливати на можливість її застосування, аж до повної заборони. Під час планування та застосування авіації слід враховувати, нівелювати вплив наслідків дії метеорологічних явищ на можливості авіації. Погода може впливати на стан та можливість використання аеродромів, засобів радіолокації та зв'язку, літальних апаратів, засобів ураження, засобів виявлення цілей, можливість виконання польотів льотним складом в конкретних метеороумовах, пошуку, виявлення та прицілювання по цілям.

Досліджуючи різні підходи до процесу виявлення, вивчення, аналізу, враховування (реагування) на фактори, які впливають на застосування авіації, зокрема у Збройних Силах України та у збройних силах країн-членів НАТО, можна дійти висновку, що:

у Збройних Силах України ці питання викладені більш деталізовано, але обокремлено у різних керівних та настановчих документах, іноді ґрунтуються на застарілих та не враховують (чи враховують не повністю) нові, сучасні фактори;

у збройних силах країн-членів НАТО, як і більшість питань, ця проблема розглядається комплексно, як взаємопов'язаний з іншими елемент загальної, спільної, об'єднаної системи, що підлягає впливу різних факторів та сама, відповідно, впливає на широке коло елементів цілої системи.

Об'єднання цих підходів дасть змогу здійснювати більш цілеспрямоване дослідження цієї проблеми для вироблення рекомендацій та створення ефективної, багаторівневої але взаємопов'язаної системи документів планування застосування Збройних Сил України.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що в сучасних умовах при плануванні ураження морського десанту противника основні зусилля доцільно зосереджувати в основному на етапі переходу десанту морем та прагнути до нанесення максимального ураження десантно-транспортних засобів з морською піхотою противника. При цьому головний удар в районі висадки буде, швидше за все, мірою вимушеною і обумовлюватися обстановкою, коли противнику вдасться таємно підготувати десант і підійти до району висадки в ході ведення військових дій або здійснити це під виглядом підготовки та проведення навчань в період наростання військової загрози.

Саме тому, в зв'язку з великою кількістю різноманітних завдань, що виконуються військами (силами) в ході оборони морського узбережжя значно зростає роль літаків бомбардувальної авіації. При цьому особливостями виконання завдань бомбардувальною

авіацією при нанесенні ударів по морським цілям є велика кількість об'єктів дії та їх велика рухливість (особливо в нічний час), що обумовлює збільшення інтенсивності виконання завдань, збільшення вильотів на їх ураження а також зменшення часу на підготовку та виконання бойових завдань.

Враховуючи дані особливості було визначено основні фактори, що впливають на підготовку та застосування авіаційних підрозділів бомбардувальної авіації. Аналіз даних факторів дозволяє зробити наступні висновки:

на часові показники підготовки та ведення бойових дій бомбардувальною авіацією найбільше впливають: час підготовки до вильоту, час підготовки до повторного вильоту, інтенсивність бойових дій;

на просторові показники підготовки в першу чергу впливають: тактичний радіус, область бойових дій, глибина бойових дій, відстань від рубежу вводу в бій;

на показники результату бойових дій впливають: ймовірність виконання бойового завдання, ймовірність кількості ураження об'єктів, ймовірність подолання ППО противника, ймовірність безвідмовної роботи авіаційної техніки, кількість уражених об'єктів, кількість бойових втрат.

Список використаних джерел

1. Россия (СССР) в локальных войнах и вооруженных конфликтах второй половины XX века / Под ред. В.А. Золотарева. - М.: Кучково поле; Полиграфресурсы, 2000. - 576 с.
2. Военное искусство в локальных войнах и вооруженных конфликтах: военно-исторический труд.- М.: Воениздат, 2009.- 764 с.
3. Михайлов А. Пятидневная война: итог в воздухе. Информационно-аналитическое издание "Воздушно-космическая оборона" № 6 (37) за 2008 г., 103 с.
4. Техніка пілотування, літаководіння, бойове застосування літака Су-24М - М.: Воениздат, 1985.- 709с.
5. AJP-3.3.2(A) - Allied Joint Doctrine for Close Air Support and Air Interdiction